

Korte toespraak van de Voorzitter van de Eerste Kamer, Mr. Yvonne E.M.A. Timmerman-Buck, ter gelegenheid van de nieuwjaarsontvangst van H.M. Koningin Beatrix op Paleis Noordeinde, dinsdag 8 januari 2008.

Majesteit,

Nederland is geen land dat zich ingeklemd weet. We hebben ons – van oudsher – niet laten tegenhouden door geografische grenzen en tonen, wereldwijd, ondernemingszin. Geslecht worden – evenals in ons verleden – nog steeds andere barrières, zoals die welke bevolkingsgroepen van elkaar scheiden. Er zijn immers talloze inspirerende initiatieven in steden, in wijken, op scholen, waar over alle verschillen heen wederzijdse betrokkenheid wordt getoond. Ondanks dat is er een risico van – zoals U het duidde in Uw kersttoespraak – een in zichzelf gekeerde maatschappij.

Wij zijn niet de enige samenleving waarin sprake is van de worsteling met een nieuw tijdgewricht. Elders komt eveneens gedurende deze eeuwwisseling een aantal tendensen samen, die elkaar ook in négatieve zin kunnen versterken en zijn aangeduid als de 5 i's: internationalisering, informatisering, individualisering, intensivering en informalisering.

Waar dit alles een zekere onthechting voelbaar maakt, is een neiging in zichzelf te keren niet verwonderlijk. Wie zich kwetsbaar weet, zoekt houvast bij de veiligheid van het vertrouwde. Het is echter een misvatting dat dit vertrouwde op voorhand de zo gewenste veiligheid biedt nu de wereld om ons heen aan substantiële omwentelingen onderhevig is. In plaats van uitsluitend te blijven bij wat vertrouwensvol was, is het raadzaam te zoeken naar wat vertrouwen biedt om de toekomst aan te gaan.

Wat vertrouwen biedt zijn onze geschiedenis en onze rechtsstaat. Onze geschiedenis is geen voltooid verleden maar heeft blijvende zeggingskracht voor wie wij zijn en wat wij vermogen, met elkaar en soms ondanks onszelf. Onze rechtsstaat kent grondwettelijke kaders voor vrijheden en plichten, staatsrechtelijke instituties en democratische procedures, wier houdbaarheid is beoogd voor juist een tijdsgewricht waarin een samenleving onder druk staat.

Onze democratische rechtsstaat is echter méér dan het samenstel van wetten, instituties en procedures. Hij moet kunnen steunen op een democratische gezindheid en een publieke moraal. De polsstok waarmee een overheid wil springen is immers maar zo lang als het draagvlak bij de bevolking groot is. Een democratische gezindheid en publieke moraal behoeven onderhoud. Daarvoor is vooral steun en ruimte nodig voor diegenen die gezag dragen in de vezels van onze samenleving en morele autoriteit kunnen uitdragen en voorleven in nabijheid: zoals ouders, leerkrachten, degenen die op de werkvloer leiding geven, voorgangers in lokale levensbeschouwelijke en religieuze gemeenschappen, degenen die in vrijwilligersorganisaties als – vaak natuurlijke - leider optreden. Het is van fundamenteel belang dat zij het vermogen versterken om met verschillen tussen mensen om te gaan. Het is even wezenlijk dat zij voorleven waar daarbij grenzen liggen, invoelbaar maken waarom, en navenant optreden. Niet alles wat wettelijk is toegestaan, is wenselijk uit oogpunt van beschaving en cohesie.

Onderhoud van een democratische gezindheid en publieke moraal staat en valt eveneens met het aanzien van politieke en bestuurlijke elites. Dragende instituties van onze rechtsstaat, binnen en buiten de politiek, hier en in de West, behoren niet alleen elkaar maar vooreerst zichzelf te confronteren met de vraag of, maar ook hóe zij hun verantwoordelijkheden waarmaken. Optimalisering van het zelfkritisch vermogen is geen teken van zwakte maar van wijsheid. Zijn wij, hier bijeen als verantwoordelijken vanuit alle maatschappelijke sectoren, overtuigend? Doen wij degenen voor wie wij staan - onze burgers, cliënten, patiënten, leerlingen, werknemers, werklozen – recht? In hun waardigheid, in hun gelijkwaardigheid, in hun verantwoordelijkheid?

Majesteit,

Moge het een hardnekkig voornemen zijn voor dit nieuwe jaar onszelf deze spiegelende vragen permanent voor te houden. Graag zou ik daarop het glas willen heffen en u namens allen hier aanwezig voor deze nieuwjaarsontvangst bijzonder hartelijk willen danken.